

# Uppföljning

## **AV LANDSKAPSREGERINGENS ÅTGÄRDSPROGRAM FÖR ALKOHOL- NARKOTIKA-, DOPNING-, TOBAKS- OCH SPELPOLITISKT PROGRAM 2022 - 2024**

Dnr: 2022/742

Datum: 18.11.2024

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

[registrator@regeringen.ax](mailto:registrator@regeringen.ax)

+358 18 25 000

[www.regeringen.ax](http://www.regeringen.ax)

# Innehållsförteckning

Bakgrund och introduktion .....	2
Lista på lägesuppdateringar.....	2
Detaljerade lägesuppdateringar .....	6
<i>Landskapsförvaltningen</i> .....	6
2.1 Socialvårdsbyrån .....	6
2.2 Hälso- och sjukvårdsbyrån.....	8
2.3 Utbildningsbyrån .....	9
2.4 Vägnätsbyrån .....	10
2.5 Finansavdelningen.....	10
2.6 Regeringskansliet.....	10
<i>Landskapsmyndigheter</i> .....	11
3.1 Ålands hälso- och sjukvård.....	11
3.2 Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet.....	12
3.3 Ålands polismyndighet.....	12
3.4 Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet.....	15
3.5 Ålands gymnasium.....	16
3.6 Ålands ombudsmannamyndighet.....	17
3.7 Ålands folkhögskola .....	17
<i>Särskilda funktioner och projekt</i> .....	17
4.1 Folkhälsans funktion för ANDTS-arbete .....	17
4.2 Projekt Sysselsättning för alla .....	19
4.3 Projekt Barn och ungas hälsa och välmående .....	19
Bilaga: Instruktioner för att lämna in lägesrapporter .....	21

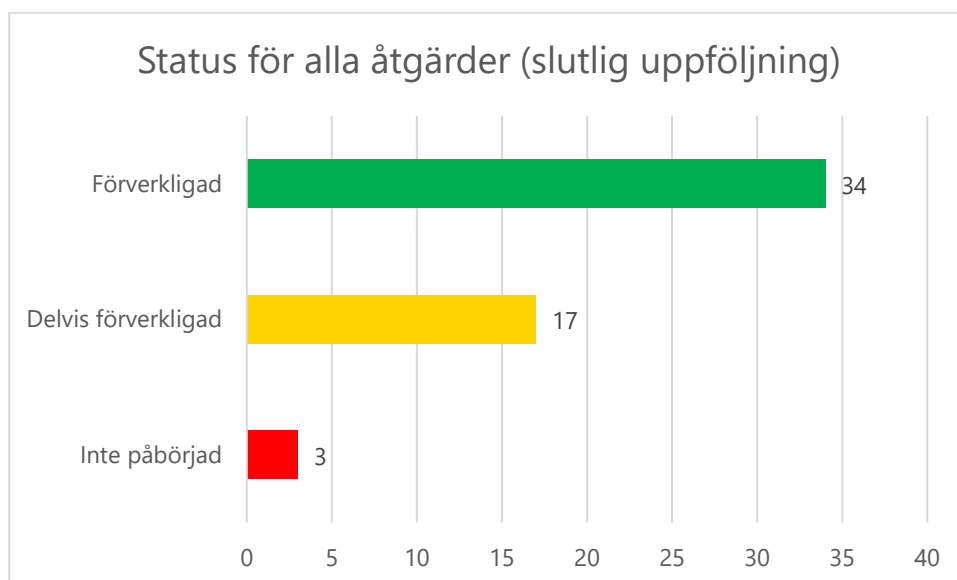
# Bakgrund och introduktion

Landskapsregeringens socialvårdsbyrå sammanställer uppföljningar av det ANDTS-politiska programmet 2022 – 2024 och av det tillhörande åtgärdsprogrammet<sup>1</sup>, för den parlamentariska kommitté som utsetts för programtiden. Detta dokument strukturerar och presentera uppföljningen av *åtgärdsprogrammet*.

I denna avslutande version av dokumentet, vilken inkluderar alla lägesuppdateringar (2022 – 2024), har en åtgärd som slutförts i den omfattning som är möjlig under programtiden, fått **förverkligad** som status, medan en åtgärd som inte förverkligats i hela den omfattning som åtgärden var formulerad eller som är påbörjad men halvfärdig, fått **delvis förverkligad** som status. En åtgärd som inte påbörjats har fått **inte påbörjad** som status. Status baserar sig på de lägesuppdateringar som varje aktör lämnat, vilka återgetts under kapitlet *Detaljerade lägesuppdateringar*. Längst ner i detta dokument finns en bilaga med de instruktioner som aktörerna följt. En bedömning har gjorts av socialvårdsbyrån, huruvida den rapporterade statusen motsvarar hur åtgärden de facto formulerats i åtgärdsprogrammet. Vid behov har en åtgärds status ändrats jämfört med vad som rapporterats om.

## Lista på lägesuppdateringar

Tabellen nedan rymmer alla aktörer och alla 55 åtgärder i detta program, och togs fram för den parlamentariska uppföljningskommitténs avslutande möte 11 november 2024, för att ge en överblick över förverkligade åtgärder under programtiden.



<sup>1</sup> <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/handlingsprogram-mot-risk-missbruk-0>

<b>Aktör - åtgärd</b>	<b>Status</b>
<b>2.1 Socialvårdsbyrån</b>	
2.1.1 Ny lagstiftning om beroendevård	Delvis förverkligad
2.1.2 Uppföljning av ny lagstiftning om servering av alkoholdrycker	Delvis förverkligad
2.1.3 Uppföljning av utvärdering om ANDTS-prevention och samordningsprojekt	Förverkligad
2.1.4 Utbildning i metoder för att hantera risker med servering av alkohol	Förverkligad
2.1.5 Beakta samverkansavtal i utvecklingen av ny lagstiftning	Delvis förverkligad
2.1.6 Främja kunskapsunderlaget om ANDTS	Förverkligad
2.1.7 Skadeverkningar av ANDTS på äldre personer	Förverkligad
2.1.8 Övergripande uppdrag för det politiska programmet och åtgärdsprogrammet	Förverkligad
2.1.9 Bevaka initiativ om injektions- och brukarrum	Förverkligad
2.1.10 Uppföljning av utredning om integration på arbetsmarknaden	Förverkligad
<b>2.2 Hälso- och sjukvårdsbyrån</b>	
2.2.1 Beaktande av ANDTS i åtgärder kopplade till folkhälsostrategin	Förverkligad
2.2.2 Utvärdering av ändringar i tobakslagstiftningen	Förverkligad
2.2.3 Utredning om behov av ytterligare regleringar av försäljning av tobak	Förverkligad
2.2.4 Uppföljning av hälsa i skola-undersökningar	Förverkligad
2.2.5 Uppföljning av utredning om ungdomsmottagning	Delvis förverkligad
<b>2.3 Utbildningsbyrån</b>	
2.3.1 Kompetensutveckling för uppmärksamma barn skadligt ANDTS-bruk hemma	Inte påbörjad
2.3.2 Uppföljning av de gemensamma riktlinjerna för ANDTS-prevention i skolorna	Inte påbörjad
<b>2.4 Vägnätsbyrån</b>	
2.4.1 Alkohol- och trafikkurs	Förverkligad
2.4.2 Informationskampanjer	Förverkligad
<b>2.5 Finansavdelningen</b>	
2.5.1 Beaktande av alkohol- och drogpolicy och spel om pengar i PAF-fördelning	Förverkligad
<b>2.6 Regeringskansliet</b>	
2.6.1 Tobaksfria arbetsplatser	Förverkligad
2.6.2 Alkohol- och drogpolicy samt tobakspolicy uppdateras	Förverkligad
2.6.3 Screening företagshälsovården	Inte påbörjad
<b>3.1 Ålands hälso- och sjukvård</b>	
3.1.1 Insatser för förebyggande och tidig upptäckt	Förverkligad
3.1.2 Screeningmetoder	Delvis förverkligad
3.1.3 Sprututbytes innehåll utvecklas	Delvis förverkligad
3.1.4 Utveckling av samverkansformer	Delvis förverkligad
3.1.5 Tillnyktringsverksamhet	Förverkligad
3.1.6 Substitutionsvården utvärderas och utvecklas	Delvis förverkligad

<b>3.2 Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet</b>	
3.2.1 Ansvarsfull alkoholserving	Delvis förverkligad
3.2.2 Insatser enligt nya alkohollagstiftningen	Förverkligad
3.3.3 Tillsyn gällande tobaksprodukter	Delvis förverkligad
<b>3.3 Ålands polismyndighet</b>	
3.3.1 Narkotika(projekt)	Förverkligad
3.3.2 Övervakningstema om ANDTS	Förverkligad
3.3.3 Utökad övervakning under särskilda perioder	Förverkligad
3.3.4 Förebyggande verksamhet	Delvis förverkligad
3.3.5 Ansvarsfull alkoholserving	Delvis förverkligad
<b>3.4 Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet</b>	
3.4.1 Sysselsättningsprojekt förebygger utanförskap	Förverkligad
3.4.2. Sysselsättningsfrämjande åtgärder för personer i behandling	Delvis förverkligad
<b>3.5 Ålands gymnasium</b>	
3.5.1 Insatser för personal	Förverkligad
3.5.2 Insatser för studerande	Förverkligad
3.5.3 Uppföljning av drogvaneundersökning/Hälsa i skolan	Förverkligad
<b>3.6 Ålands ombudsmannamyndighet</b>	
3.6.1 Uppföljning av ANDTS-relaterade ärenden (rapportering 2025)	Delvis förverkligad
<b>3.7 Ålands folkhögskola</b>	
3.7.1 Föreläsningar och handboksarbete	Förverkligad
<b>4.1 Folkhälsans funktion för ANDTS-arbete</b>	
4.1.1.1 Sekreterarskap i operativ samverkans- och referensgrupp	Förverkligad
4.1.1.2 Kunskapsstöd vid förverkligande av åtgärder	Förverkligad
4.1.2.1 Utvecklad lokal förankring och deltagande	Delvis förverkligad
4.1.2.2 Uppföljning av insatser och allmän utveckling i rapporter	Delvis förverkligad
4.1.3.1 Årliga drogvaneundersökningar	Förverkligad
4.1.3.2 Driva och utveckla metoden Tobaksfri Duo på Åland	Förverkligad
4.1.3.3 Planera och genomföra preventiva insatser i samarbete lokala aktörer	Förverkligad
4.1.3.4 Sprida kunskap & information om ANDTS allmänhet & professionella	Delvis förverkligad
<b>4.2 Projekt Sysselsättning för alla</b>	
Belysa förutsättningarna till sysselsättning för personer med ANDTS-problematik	Förverkligad
<b>4.3 Projekt Barn och ungas hälsa och välmående</b>	

Identifiera strukturella hinder för barns och ungdomars hälsa och välmående och föreslå och implementera långsiktiga lösningar m.m. (fram till maj 2026).

Förverkligad

# Detaljerade lägesuppdateringar

## Landskapsförvaltningen

### 2.1 Socialvårdsbyrån

Åtgärdernas status uppdaterad (datum): 30-9-2024

#### 2.1.1 Ny lagstiftning om beroendevård

*Bidrar till mål 5 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** En lagstiftningspromemoria om tekniska ändringar som rör lagen om missbrukarvård, och som sammanhänger med regeringsproposition 197/2022 rd, har färdigställts 2023, men inte beretts vidare emedan förutsätter lagstiftningsinsatser av riket. Förberedande beredning av materiella ändringar i social- och hälsovårdslagstiftningen, inklusive lagen om missbrukarvård, är pågående sedan år 2023. Ny lagstiftning kommer inte kunna träda i kraft under programtiden.

#### 2.1.2 Uppföljning av ny lagstiftning om servering av alkoholdrycker

*Bidrar till mål 3, 4 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** En sammanställning där lagstiftningen följs upp publiceras enligt plan under uppskattningsvis, första halvan av år 2025. Registerdata och andra kvantitativa data om serveringstillstånd har samlats från Valvira och ÅMHM och ingår i uppföljningen av det ANDTS-politiska programmet.

#### 2.1.3 Uppföljning av utvärdering om ANDTS-prevention och samordningsprojekt

*Bidrar till mål 1, 2 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** De huvudsakliga förslagen i utvärderingen vad gäller projektet, har konkretiserats i åtgärd 4.1.1.1 och 4.1.1.2 (se kapitel 4.1), varför utvärderingen följs upp genom en uppföljning av dessa. Vad gäller utvecklingsområdena för ANDTS-prevention som helhet på Åland, förutsätter de särskilda insatser för att följa upp (t.ex. en uppföljande enkätundersökning), vilket inte planeras för tillfället.

#### 2.1.4 Utbildning i metoder för att hantera risker som sammanhänger med servering av alkohol

*Bidrar till mål 1,4 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Utbildning har ordnats årligen i maj 2022 – 2024 med mellan 20 och 30 deltagare per tillfälle. Deltagarutvärdering av kursen år 2024 gav, på skalan 1 - 5, medeltalet 3,90 för del 1 (ansvarsfull alkoholserving med mera) och 4,82 för del 2 (konflikthantering med mera).

### 2.1.5 Beakta samverkansavtal i utvecklingen av ny lagstiftning

Bidrar till mål 5 och 6

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Samverkansavtalen beaktas i beredningen av åtgärd 2.1.1.

### 2.1.6 Främja kunskapsunderlaget om ANDTS

Bidrar till mål 6

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Genom ett samarbete med Institutet för hälsa och välfärd (THL) deltog Åland i befolkningsundersökningen *Hälsosamma Finland*, i september 2022. I undersökningen ingick frågor om alkohol, tobak och spel om pengar.

Den år 2022 bildade nordiska tjänstemannagruppen om narkotikarelaterad dödlighet sammankallades under en period aktivt, men har inte lämnat någon rapport: Institutet för hälsa och välfärd har däremot 2024 publicerat en rapport om att förebygga dödsfall bland unga narkotikabrukare, vilken bl.a. rekommenderar satsningar på hälsouppllysning (identifiera överdoser, hur man kallar på hjälp och återupplivning) för narkotikabrukare samt behovet av tillräckliga social- och hälsovårdstjänster (inklusive rätt till stöd för missbruk och psykisk problem samtidigt)<sup>2</sup>. Olycksfallscentralen i Finland färdigställde i juni 2024 en temautredning om narkotikarelaterade dödsfall bland unga i Finland<sup>3</sup>. Utredningen konstaterade att samtidig användning av bensodiazepiner och opioider orsakade största delen av dödsfallen och att de i synnerhet inträffade i tätorter och ofta en i privat bostad. Utredningen lämnade åtta rekommendationer om att förebygga narkotikadödsfall bland unga under 25 år.

Uppföljningen av målindikatorerna i det ANDTS-politiska programmet samlar kunskap om samhällsutvecklingen vad gäller ANDTS, och är ett sätt att synliggöra den data som finns, och sprida den till den beslutsfattande nivån. Landskapsregeringen finansierar de årliga ungdomsundersökningarna genom åtgärd 4.1.3.1.

Det saknas uppgifter/finns fortfarande brister i kunskapsunderlaget om ANDTS på Åland.

### 2.1.7 Skadeverkningar av ANDTS på äldre personer

Bidrar till mål 1,5 och 6

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Landskapsregeringen beslöt den 31 augusti 2023 att anta *Ett äldrevänligt Åland: Program för landskapsregeringens äldrepolitik 2023–2030*. Enligt programmets åtgärdsprogram<sup>4</sup> 2024 – 2027 ska ÅHS utreda möjligheterna för ytterligare sjukvårdsinsatser för att minska antalet äldre personer med riskbruk av alkohol eller annat riskfullt rusmedels- eller spelbruk, exempelvis genom att främja upptäckt, uppföljning och rådgivning.

---

<sup>2</sup> THL:s rapport "Nuorten huume- ja alkoholi- ja lääkehäiriöiden olosuhteet: Näkökulmia ehkäisyyn (julkari.fi)" är endast tillgänglig på finska.  
<https://www.julkari.fi/handle/10024/149125>

<sup>3</sup> Olycksfallscentralen (2024)

<https://turvallisuustutkinta.fi/sv/index/aktuellt/meddelanden/2024/narkotikadodsfallavolyckskaraktarblandungaunder25arolyckorsommastekunnaforebyggas-servicesystemetmasteutvecklassaattmissbrukar-ochmentalvardstjansternaforungagarsidavidsida160.html>

<sup>4</sup> [https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/Atgardsprogram\\_2024-2027%2C%20130224.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/Atgardsprogram_2024-2027%2C%20130224.pdf)



### 2.1.8 Övergripande uppdrag för det politiska programmet och åtgärdsprogrammet

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Ett reviderat åtgärdsprogram beslutades om 28.9.2023. Uppföljningsmöten där lägesbilder presenterats och diskuterats, har ordnats 1 - 2 gånger per år under hela programtiden.

### 2.1.9 Bevaka initiativ om injektions- och brukarrum

*Bidrar till mål 5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** 26.1.2023 publicerade Social- och hälsovårdsministeriet en tjänstemannautredning<sup>5</sup> om förverkligandet av en pilotverksamhet om injektionsrum för narkotika. Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering innehöll däremot inga skrivningar om att möjliggöra sådan verksamhet. Inga lagändringsinitiativ har således tagits.

### 2.1.10 Uppföljning av utredning om integration på arbetsmarknaden av personer med missbruk eller beroende

*Bidrar till mål 1,5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Ett på socialvårdsbyrån uppgjort svenskt sammandrag av utredningens<sup>6</sup> förslag på arbetsmarknadslösningar för personer med missbruksrelaterade problem, har 13 september 2024 sänds till berörda myndigheter och föreningar på Åland.

## 2.2 Hälso- och sjukvårdsbyrån

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 25-10-2024

### 2.2.1 Beaktande av ANDTS i beredningen av åtgärder kopplade till folkhälsostategin

*Bidrar till mål 1, 2, 3, 5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** ANDTS har beaktats i framtagandet av folkhälsostategin. Strategins mål reflekteras i exempelvis de ändringar som föreslagits i tobakslagstiftningen och i arbetet som år 2024 inleddes med projektet "Styrning av kost- och nutritionsfrågor i landskapet" som inkluderar alkohol.

### 2.2.2 Utvärdering av ändringar i tobakslagstiftningen

*Bidrar till mål 3 och 4*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** 13.9.2024 sände landskapsregeringen ett lagförslag på remiss avseende vissa ändringar i landskapslagen (1978:52) om tobak och relaterade produkter, inklusive en med beaktande av antalet barn som köpt tobaksprodukter i detaljhandeln, föreslagen höjning av ålderskravet för försäljning av tobaksprodukter till 18 år.

---

<sup>5</sup> [https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/virkamiehet-selvittivat-minkalaisia-lakimuutoksia-tarvittaisiin-jos-suomessa-paatettaisiin-kokeilla-huumeiden-kayttohuoneita?languageld=sv\\_SE](https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/virkamiehet-selvittivat-minkalaisia-lakimuutoksia-tarvittaisiin-jos-suomessa-paatettaisiin-kokeilla-huumeiden-kayttohuoneita?languageld=sv_SE)

<sup>6</sup> [Labour market integration of adults with alcohol and substance use problems in the Nordic countries | NVC](#)

### 2.2.3 Utredning om behov av ytterligare regleringar av försäljning av tobak

Bidrar till mål 3

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** I samband med lagförslaget (se åtgärd 2.2.2 ovan) gällande reglering av nikotinpåsar föreslås en ändring av åldersgränsen för försäljning av alla tobaksprodukter till 18 år. I förslaget föreslås även införande av neutrala tobaksförpackningar. Justeringar enligt EU-direktiv<sup>7</sup> avseende upphettade tobaksprodukter (HTP (Heated Tobacco Products)), skedde genom lagförslag 36/2022 - 2023.

### 2.2.4 Uppföljning av hälsa i skola-undersökningar

Bidrar till mål 2 och 6

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Uppföljning av enkäten Hälsa i skolan gjordes år 2022 - 2023 i samband med framtagandet av landskapsregeringens folkhälsostategi.

### 2.2.5 Uppföljning av utredning om ungdomsmottagning

Bidrar till mål 1, 2, 5 och 6

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Enligt regeringsprogrammet *Ett tryggt, öppet och framtidssäkert Åland*, ska rådgivnings- och stödtjänster analyseras och möjlighet att inrätta en ungdomsmottagning utredas, vilket görs inom projektet om barn och ungas hälsa och välmående (se avsnitt 4.3).

## 2.3 Utbildningsbyrån

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 11-09-2023

### 2.3.1 Kompetensutveckling för uppmärksammande av barn som lever med skadligt ANDTS-bruk i hemmet

Bidrar till mål 5 och 6

**Status:** Inte påbörjad

**Upplysning:** Planeras genomföras år 2024.

### 2.3.2 Uppföljning av de gemensamma riktlinjerna för ANDTS-prevention i skolorna

Bidrar till mål 2 och 6

**Status:** Inte påbörjad

**Upplysning:** Planeras genomföras år 2024.

---

<sup>7</sup> Kommissionens delegerade direktiv (EU) 2022/2100 om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/40/EU vad gäller upphävande av vissa undantag för upphettade tobaksvaror.

## 2.4 Vägnätsbyrån

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 30-09-2024

### 2.4.1 Alkohol- och trafik kurs

*Bidrar till mål 1, 5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Denna kurs är lagstadgad och genomförs för närvarande tre gånger per år.

### 2.4.2 Informationskampanjer

*Bidrar till mål 2, 3 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Informationskampanjer genomförs löpande och är återkommande varje år.

## 2.5 Finansavdelningen

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 04-10-2024

### 2.5.1 Beaktande av alkohol- och drogpolicy och spel om pengar vid fördelning av PAF-medel

*Bidrar till mål 2, 4 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Vid ansökan om PAF-stöd ska föreningarna uppge om det finns en alkohol- och drogpolicy. För föreningar som riktar till barn och ungdomar är en sådan policy ett krav för att beviljas stöd. För föreningar som riktar sig till vuxna utgör detta en del i helhetsbedömningen av stödansökan. Föreningar som riktar sig till barn och ungdomar uppmanas att ta fram en policy avseende penningspel om en sådan inte redan finns.

## 2.6 Regeringskansliet

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 23-10-2024

### 2.6.1 Tobaksfria arbetsplatser

*Bidrar till mål 1, 3, 4 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Ålands landskapsregering tillämpar från och med 1.11.2017 tobaksfri arbetstid vilket innebär att tobak under arbetstid inte är tillåtet. Landskapsregeringen erbjuder i samarbete med företagshälsovården löpande information, rådgivning och hjälp till de medarbetare som vill bli tobaksfria. Förmän vid Ålands landskapsregering ansvarar för att i medarbetarsamtal ta upp hälsofrågor, där bland annat diskussion om tobaksbruk och tobaksavvänjning ingår. Landskapsregeringens policy är riktgivande för externa myndigheter och skolor under landskapsregeringen.

## 2.6.2 Alkohol- och drogpolicy samt tobakspolicy uppdateras

*Bidrar till mål 3, 4 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Gås igenom årligen samt uppdateras vid behov. Samtliga nyanställda informeras om våra policyn.

## 2.6.3 Screening inom företagshälsovården

*Bidrar till mål 1, 3, 5 och 6*

**Status:** Inte påbörjad

**Upplysning:** Åtgärden har inte utförts.

# Landskapsmyndigheter

## 3.1 Ålands hälso- och sjukvård

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 14-10-2024

### 3.1.1 Insatser för förebyggande och tidig upptäckt

*Bidrar till mål 1, 2, 3 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** ANDTS arbetet är en del av det förebyggande arbetet och används kontinuerligt speciellt inom primärvården.

### 3.1.2 Screeningmetoder

*Bidrar till mål 1, 3, 5 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Metoderna är i bruk.

### 3.1.3 Sprututbytes innehåll utvecklas

*Bidrar till mål 5 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Planen är att sprututbytet blir en del av primärvården där verksamhetens form bättre kan utvecklas mot förebyggande tjänster. Planeringen för att primärvården tar över sprutbytet pågår.

### 3.1.4 Utveckling av samverkansformer

*Bidrar till mål 5 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Arbetsgruppen har inlett sitt arbete (sammankallare KST).

### 3.1.5 Tillnyktringsverksamhet

*Bidrar till mål 5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Tillnyktringsverksamhet inleddes hösten 2022 i ÅHS regi.

### 3.1.6 Substitutionsvården utvärderas och utvecklas

Bidrar till mål 3, 4, 5 och 6

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Substitutionsmedicinering i injektionsform av har inletts. Strukturering av arbetet pågår med målsättning att få mera tid till sjukskötare/patient.

## 3.2 Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 8-10-2024

### 3.2.1 Ansvarsfull alkoholserving

Bidrar till mål 3, 4 och 6

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Kontinuerlig dialog med polisen. Inga samverkansmöten har hållits under året. Antal förebyggande nattinspektioner har hittills under 2023 utförts enligt plan. Den övriga tillsynen har inte helt uppnått de högt ställda målen. Ansvarig inspektör har under året deltagit med en presentation av myndighetens arbete under en kurs i ansvarsfull alkoholserving som ordnades av Högskolan på Åland. ÅMHM har vidare tagit fram en lättåskådlig illustration över berusningsgrader som kan användas som stöd för verksamhetsutövare och deras personal.

### 3.2.2 Insatser enligt nya alkohollagstiftningen

Bidrar till mål 1, 3, 4 och 6

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Det stora flertalet av verksamheterna har brister rörande egenkontrollplanen, framför allt personalens förtroget med den. I många fall saknas förståelse hos tillståndshavaren för hur egenkontrollplanen kan användas som ett verktyg i verksamheten.

### 3.3.3 Tillsyn gällande tobaksprodukter

Bidrar till mål 2, 3, 4 och 6

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Provköpsprojekt utförs under hösten/vintern i samarbete med Fältarna på Åland och en tillfällig resurs på myndigheten. Regelbunden tillsyn har inte gjorts under senaste år eftersom äskade personalresurser inte har godkänts. Till denna del är åtgärden inte påbörjad.

## 3.3 Ålands polismyndighet

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 30-10-2024

### 3.3.1 Narkotika

Bidrar till mål 3, 4 och 6

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Inom myndighetssamarbete finns pågående projekt för att motverka narkotikahandel. Inom projektet görs framsteg vilka det inte kan redogöras närmare för i detta skede då ärenden fortfarande är under utredning.

Avslutade projekt har resulterat i fällande domar gällande narkotikaförsäljning på Åland. Efter att dessa projekt avslutats har en effekt kunnat konstateras i form av minskad tillgång till narkotika i samhället (Statistik från ÅSUB visar på detta / Ungdomsundersökning 2024 – ANDTS-vanorna bland unga på Åland, som ännu inte publicerats).

Under perioden 01.01.2019-23.10.2024 visar polisens statistik följande:

Antal brott inom ANDTS på Åland				
Årtal	Straffbart bruk av narkotika	Narkotikabrott	Grovt narkotikabrott	Samtliga alkoholbrott
2019	114	49	8	3
2020	46	38	4	9
2021	36	21	0	3
2022	58	23	8	3
2023	54	24	7	2
2024 (t.o.m. 23.10.2024)	58	22	3	5

### 3.3.2 Övervakningstema om ANDTS

Bidrar till mål 2, 3, 4 och 6

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Övervakningsteman, som berört ANDTS för perioden 01.01.2021-30.09.2022 är följande:

Årtal	Temaövervakning, med anknytning till ANDTS		
	Trafikövervakning vid närhet av skolor	Övervakning av ungas användning av rusmedel	Rattfylleriövervakning
2021			(totalt 45)
2022 (till och med 30.9)	34	4	13 (totalt 102)

Övervakningsteman, som berört ANDTS för perioden 01.01.2021-30.09.2022 är följande:

23.1.2023-19.2.2023	Rattfylleriövervakning
29.5.2023-4.6.2023	Övervakning av allmän ordning och säkerhet samt ungas användning av rusmedel i samband med skolavslutning
19.6.2023-25.6.2023	Övervakning av ungas användning av rusmedel i samband midsommarfirandet
23.6.2023-23.7.2023	Rattfylleriövervakning
24.7.2023-13.8.2023	Övervakning av ungas användning av rusmedel
20.11.2023-10.12.2023	Rattfylleriövervakning
25.12.2023-31.12.2023	Övervakning av utskänkningsställen
1.1.2024-21.1.2024	Rattfylleriövervakning
6.5.2024-19.5.2024	Rattfylleriövervakning
27.5.2024-23.6.2024	Övervakning av ungas användning av rusmedel
24.6.2024-28.7.2024	Rattfylleriövervakning
29.7.2024-11.8.2024	Övervakning av ungas användning av rusmedel
23.9.2024-29.9.2024	Övervakning av utskänkningsställen

Temaövervakningen utförs så att patrullerna, under den tid de kan prioritera övervakningsverksamhet framom alarmverksamhet, i första hand och om ändamålsenligt utför övervakning i enlighet med rådande tema.

### 3.3.3 Utökad övervakning under särskilda perioder

*Bidrar till mål 2, 3, 4 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** 2021 - 2024: Polismyndigheten har i förbindelse med evenemangsövervakningen i likhet med haft ett gott samarbete med Tullen. Tullen har via handräckning till polisen ställt hundförare och narkotikahund till polisens förfogande, så att tullens hundförare och narkotikahund, under polisens ledning, kunnat användas i evenemangens omedelbara närhet.

### 3.3.4 Förebyggande verksamhet

*Bidrar till mål 1, 2 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Ungdomspolisgruppen består i nuläget av fyra konstaplar. Arbetet som ungdomspolis utförs som en tilläggsuppgift, som åläggs att utföras på sidan av och till största del samtidigt med den egentliga arbetsuppgiften vilken är övervaknings- och uttryckningsverksamhet. Modellen medför utmaningar i förhållande till möjligheten att reservera planerad arbetstid till det förebyggande arbetet.

Förebyggande verksamhet sker i första hand vid sidan av det vardagliga arbetet genom uppsökande verksamhet var polisen söker sig till platser där ungdomar samlas, eller genom spontana besök vid skolor, ungdomsgårdar etc. Inplanerade besök sker men inte i särskilt stor utsträckning eftersom patrullen ofta är i samtidig alarmberedskap. Alarmberedskap innebär att patrullen kan tvingas avbryta pågående besök eller annan inplanerad förebyggande verksamhet till förmån för alarmuppdrag. I övrigt sker förebyggande arbete också via sociala media där en av ungdomspoliserna har ett konto på Instagram. Polismyndigheten kommer framöver att satsa på *spel-poliskonceptet*, vilket innebär att polisen är med och arrangerar speltillfällen på nätet. Speltillfällena kan ha olika teman där man t.ex. spelar olika dataspel samtidigt som ungdomarna som deltar har möjlighet att prata/chatta med poliser eller polisens samarbetspartners gällande aktuella teman.

I övrigt arbetar polisens alarmpatruller med förebyggande arbete främst genom aktiv närvaro och dialog med medborgarna, genom övervakningsteman, genom riktad ordningsövervakning vid speciella tidpunkter, samt genom att upprätta barnskyddsanmälningar då behov föreligger.

Lägesbild år 2021 - 2022: Dagisbesök under 2021, i syfte att föra dialog / förebyggande verkan, mellan fem och tio besök. Under året 2022 har antalet ökat till mellan sju och fjorton stycken.

Skolbesöken har 2021 uppgått till 30 - 60 stycken, men det är sammanräknat med besök på grund av brottsärenden. För året 2022 uppgår besök av skolor till 20 - 40 stycken<sup>8</sup>.

---

<sup>8</sup> Orsaken till de varierande talen är systemets tidsödande sätt att visa statistik. Genom skillnader i inmatning, så är det omöjligt att få sanningsenlig statistik, utan att gå igenom polisens uppdrag ett för ett.

### 3.3.5 Ansvarsfull alkoholserving

*Bidrar till mål 3, 4 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Uppllysning:** Tillsyn över restauranger sker kontinuerligt, i detta ingår även så kallad "gatuövervakning" gällande straffbart bruk av narkotika samt narkotikabrott (t.ex. försäljning av narkotika) i och runt krogmiljöer.

Krogövervakningen i samarbete med ÅMHM fortgår. Även krogövervakning, gällande alkoholserving på polisens eget initiativ fortgår. Hittills under 2024, har krog tillsyn gällande servering enstaka gånger utförts av polis utan ÅMHM:s medverkan. Polisens patruller har instruerats att rapportera till sin förman om det finns uppdrag som är direkt relaterade till överservering av alkohol på ett visst utskänkningsställe. Förmannen vidareförmedlar i dessa fall informationen till ÅMHM. Ålands polismyndighet har en polisman som är utsedd till samordnare av uppgiften gällande tillsyn av krogarnas försäljning av alkohol.

Lägesbild 2021 – 2022: Under 2021, har det inte varit någon kontroll tillsammans med ÅMHM, på grund av Covid-19 restriktioner. Hittills under 2022, har krog tillsyn gällande servering gjorts av polis tre gånger, då utan att ÅMHM medverkat. Ålands polismyndighet har en polisman som är utsedd till samordnare av uppgiften, gällande tillsyn av krogarnas försäljning av alkohol.

## 3.4 Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 2-10-2024

### 3.4.1 Sysselsättningsprojekt förebygger utanförskap

*Bidrar till mål 1, 5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Uppllysning:**

- 54 personer är eller har varit deltagare i AMS upphandlade sysselsättningsprojekt hitintills 2024, varav 18 unga personer.
- 46 personer är eller har varit deltagare i AMS upphandlade sysselsättningsprojekt hitintills 2023, varav 16 unga personer.
- 44 personer är eller har varit deltagare i AMS upphandlade sysselsättningsprojekt hitintills 2022.

### 3.4.2. Sysselsättningsfrämjande åtgärder för personer i behandling

*Bidrar till mål 5 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Uppllysning:** AMS har inte haft någon person som är i aktiv behandling med god framgång så något behov av att ordna sysselsättningsfrämjande åtgärder för en sådan person har inte funnits.



## 3.5 Ålands gymnasium

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 23-10-2024

### 3.5.1 Insatser för personal

*Bidrar till mål 1 och 2*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Skolornas nuvarande ANDTS-planer som innefattar policy, förebyggande arbete och handlingsmodeller vid ingripande är antagna 2021. Planerna har uppdaterats med mindre ändringar fortlöpande. Inga specifika fortbildningar på temat har ordnats för personal sedan dess utöver allmänna värdegrundsdiskussioner, introduktion till planerna samt diskussioner i anslutning till studerandeundersökningarna. Skolorna tar ställning till behov av fortbildning årligen.

### 3.5.2 Insatser för studerande

*Bidrar till mål 1, 2, 5 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Hälsogranskningar hos studerandehälsan varje läsår för åk 1. Information om vart studerande skall vända sig ges kontinuerligt och studerande hänvisas till Studerandehälsan eller Beroendemottagningen om det finns behov av detta. Kontinuerlig kontakt med fältare inom ÅYG. Övriga åtgärder bl.a. kontinuerlig uppföljning av studerandes frånvarostatistik för att möjliggöra tidigt ingripande. Studerandehälsans årliga workshops om bemötande, respekt o.s.v. som förebyggande skyddsfaktor. Återkommande deltagande i ungdomsundersökning (tidigare drogvaneundersökning). ÅG har inlett ett samarbete med ungdomspolisen HT 2024. Till förebyggande insatser kan även räknas att studerande på ÅL åk 1 deltar i obligatoriska studieavsnitten Hälsan som resurs och Välbefinnande i studierna. Inom ÅYG finns en obligatorisk examensdel, upprätthållande av arbetsförmåga och välbefinnande, och även för de flesta program delmålet Health Up som berör olika typer av hälsofrågor.

### 3.5.3 Uppföljning av drogvaneundersökning/Hälsa i skolan

*Bidrar till mål 1, 2 och 3*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** En jämförande analys av resultaten i enkäten Hälsa i skolan 2021 beställdes och presenterades för såväl personal som allmänhet (vårdnadshavare m.fl.) i oktober 2022. Analysen och presentationen gjordes av Maria Normann. Resultaten av enkäten Hälsa i skolan 2023 som kom i slutet av 2023 har analyserats och diskuterats i skolornas studerandevårdsgrupper samt ledningsgrupper och en sammanfattning har presenterats för kollegiet. En djupare analys pågår som bäst (2024) av sakkunniga på landskapsregeringen, Maarten Sengers och Linda Ekström som en del i projektet Barns och ungas hälsa och välmående. Resultaten från ungdomsundersökningen (tidigare drogvaneundersökning) som Folkhälsan årligen koordinerar har presenterats för vårdnadshavare och delar av personalen. Om det i utvärderingarna framkommer sådant som föranleder förändrade rutiner eller insatser tas dessa i beaktande vid kommande uppdateringar av ANDTS-planerna.

## 3.6 Ålands ombudsmannamyndighet

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 6-9-2023

### 3.6.1 Uppföljning av ANDTS-relaterade ärenden

*Bidrar till mål 5*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Ombudsmannamyndigheten kartlägger under programtiden 2022 – 2024 andelen riskbruks- och beroenderelaterade ärenden som kommer till myndighetens kännedom och vilka myndigheter/serviceformer de omfattar. Kartläggningen fortgår som del av myndighetens ordinarie statistik- och uppföljningsverksamhet. Planeras redovisas som helhet i kvartal ett, år 2025.

## 3.7 Ålands folkhögskola

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 2-10-2024

### 3.7.1 Föreläsningar och handboksarbete

*Bidar till mål 1, 2 och 3*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Under våren 2022, 2023 och 2024 har det ordnats föreläsningar gällande användning av rusmedel och tobak för skolans studerande i åldern 15 - 20 år som går på NYAlinjen. Studerandehälsan utför årligen hälsogranskningar för nämnda studerandegrupp.

Ytterligare upplysning: Studerande på NYAlinjen deltar i den årliga ungdomsundersökningen om ANDTS-vanor. Resultatet redovisas på höstens föräldramöte där skolans alla lärare också deltar. Resultatet finns även att ta del av på skolans anslagstavla i Wilma.

## *Särskilda funktioner och projekt*

## 4.1 Folkhälsans funktion för ANDTS-arbete

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 15-10-2024

### 4.1.1.1 Sekreterarskap i operativ samverkans- och referensgrupp

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Uppdraget fortgår.

### 4.1.1.2 Kunskapsstöd vid förverkligande av åtgärder

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Utförs kontinuerligt,

### 4.1.2.1 Utvecklad lokal förankring och deltagande

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Samarbete med och mellan skolcoacherna vid Ålands högstadieskolor och Ålands Gymnasium vidareutvecklas. Högstadiernas elevråd är delaktiga vid planeringen av 2025 års skolavslutningsevenemang. Samarbetet med Rädda Barnen vid genomförande av Ninni-verksamhet fortsätter.

#### 4.1.2.2 Uppföljning av insatser och allmän utveckling i rapporter

*Bidrar till mål 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Utvärdering av evenemanget School's Out både från arrangörsgroup och evenemangsdeltagare. Ungdomsundersökningarna utgör en viktig del av detta (se 4.1.3.1).

#### 4.1.3.1 Årliga drogvaneundersökningar

*Bidrar till mål 2, 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Insamling av data vecka 33 - 34, preliminära resultat presenteras från vecka 36 i samband med föräldramöten för att nå så många som möjligt. Projektledaren åker ut till merparten av skolorna vid insamlandet av data samt redovisar resultat vid föräldramötena.

#### 4.1.3.2 Driva och utveckla metoden Tobaksfri Duo på Åland

*Bidrar till mål 2, 3 och 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Kontinuerlig kontakt till skolor. Alla grundskolor på Åland är nu medlemmar i Tobaksfri Duo och åk 6 - 9 erbjuds besök med olika infallsvinklar varje år. I åk 7 erbjuds ytterligare en dilemma-lektion utöver den ordinarie lektionen. Under 2024/25 strävar vi efter att göra en plan för att erbjuda ytterligare en tobaksproduktslektion på temadagar i skolorna.

#### 4.1.3.3 Planera och genomföra preventiva insatser i samarbete med lokala aktörer

*Bidrar till mål 1, 2, 6*

**Status:** Förverkligad

**Upplysning:** Arrangemang av det drogfria skolavslutningsevenemanget School's Out Festival för att skjuta upp alkoholdebut, tillsammans med Fältare, ungdomsledare från kommuner och församlingar samt Ungdomsförbundet.

Samarbete med Rädda Barnen kring Ninniverksamheten (stöder barn till föräldrar med missbruk el psykisk ohälsa) är etablerat.

Engagerar ungdomar 13–25 år via bildkonsttävlingen "Vit jul" som belyser det faktum att många barn lever i hem där julen förknippas med alkohol och fylla, samarbetar med skolorna.

Utdelning av informationshäftet Tonårsparlören till föräldrar som har barn i åk 7. Häftet ger konkreta tips på hur man kan hantera tonåringar, detta görs på de olika högstadierna i samband med presentation av resultat från ungdomsundersökningen.

#### 4.1.3.4 Sprida kunskap och information om ANDTS till allmänheten och professionella

*Bidrar till mål 1, 3, 5 och 6*

**Status:** Delvis förverkligad

**Upplysning:** Kontinuerlig information om aktuella projekt inom operativa samverkans- och referensgruppen (första halvåret 2024 bl.a. ankarverksamhet och möten med erfarenhetsexperter inom narkotika och rattfylleri).

Artikel i popNAD (januari2024): [Fresh results and regional traits from the Ålandic youth survey on alcohol and drugs | NVC \(nordicwelfare.org\)](#)

Medverkat i lärarfortbildning vt24 och föreläst för grundskolelärare/gymnasielärare om ämnet ANDTS-trender. Föreläst vid ÅYG:s barnledarutbildning kring jobb kopplade till ANDTS och erbjuder det i fortsättningen också. Medverkar i media vid tillkännagivande av resultat från Ungdomsundersökningen.

## 4.2 Projekt Syssetsättning för alla

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 20-09-2023

*Bidrar till mål 1 och 5*

**Status:** förverkligad

**Upplysning:** Projektet, som inleddes våren 2022, utredde de hinder som finns för deltagande i arbetsmarknaden ur ett brett perspektiv med ohälsa som en väsentlig faktor. Skrivningen i detta åtgärdsprogram om att belysa ANDTS-perspektivet i svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden har beaktats. Projektet slutfördes<sup>9</sup> 19.6.2023.

## 4.3 Projekt Barn och ungas hälsa och välmående

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 07-10-2024

*Bidrar till mål 1, 2, 5 och 6*

**Status:** förverkligad

**Upplysning:** Projektet Barn och ungas hälsa och välmående har en löptid på 3,5 år, från november 2022 till och med maj 2026, och bemannas av en projektledare och en projektmedarbetare. Projektets övergripande syfte är att kartlägga strukturella hinder för arbetet med barn och ungas hälsa och välmående samt att föreslå och implementera långsiktiga lösningar inom och mellan utbildningssektorn, socialvård samt hälso- och sjukvård.

Efter en inledande fas på ungefär sex månader påbörjade den andra av tre projektfaser i maj 2023 med fokus på kunskapshöjande åtgärder och förslag på eventuella ändringar i arbetssätt inom befintliga organisationsgränser, befintlig lagstiftning och oförändrad resursfördelning.

Under hösten 2024 skiftar tyngdpunkten i arbetet alltmer till den tredje och sista projektfasen, som handlar om att kartlägga behovet av – och ta fram förslag på – ändringar i lagstiftning, organisationsgränser och resursfördelning. En av projektets aktiviteter med direkt bäring på landskapsregeringens åtgärdsprogram inom ANDTS-området är ett arbete som bedrivits under 2024 med fokus på barn och ungas digitala vanor. I en rapport som tagits fram inom ramen för denna satsning beskrivs det beroende som många barn och unga upplever när de använder sociala medier eller spelar digitala spel. Inom vissa digitala spel finns även element av penningspel som inte går att komma åt med dagens lagstiftning om hasardspel, vilket ökar risken för att vanliga spel för barn och unga skapar ett beroende och kan bli en inkörsport till spel om pengar i vuxenlivet. Arbetet har också lett till framtagande av förslag på åländska rekommendationer om barn och ungas digitala vanor.

---

<sup>9</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr5-2023-enskild-S1.pdf>



# Bilaga: Instruktioner för att lämna in lägesrapporter

Uppgifterna som lämnas delas mellan landskapsregeringen, berörda landskapsmyndigheter och projekt samt den parlamentariska kommittén för programmets uppföljning. En slutlig version av uppföljningen publiceras vid programtidens slut. **Ingen icke-offentlig/känslig information om beredningen av ärenden ska lämnas.**

För att följa upp åtgärdsprogrammet 2022 - 2024, begärs årliga lägesuppdateringar av alla åtgärdsansvariga aktörer. Varje aktör fyller under "Detaljerade lägesuppdateringar", under den egna organisationen i:

1. En statusuppdatering för varje enskild åtgärd enligt trafikljusmodell: **inte påbörjad**, **pågående** eller **förverkligad**
2. Närmare upplysningar om åtgärdens status. Om det finns hinder för åtgärdens förverkligande under programtiden (fram till slutet av år 2024), ska det framgå, inklusive vad som krävs för att undanröja hindret (om möjligt).
3. En anteckning om när lägesuppdateringen för åtgärdernas senast lämnats (uppdaterats).

Exempel på rapportering:

## 2.x Exempelbyrå

**Åtgärdernas status uppdaterad (datum):** 24.9.2022

### X.x.x Exempelåtgärd 1

**Status:** **Inte påbörjad**

**Upplysning:** Åtgärden inleds år 2023 förutsatt att lagtinget beviljar medel i budgeten för år 2023.

### Y.y.y Exempelåtgärd 2

**Status:** **Pågående**

**Upplysning:** Senast utförd våren 2022. Åtgärden utförs årligen.

### Z.z.z Exempelåtgärd 3

**Status:** **Förverkligad**

**Upplysning:** Beslut om överföring av lagstiftningspromemoria fattades 1.4.2023.

Rubriknumreringen för aktörerna och åtgärderna nedan *överensstämmer med numreringen i åtgärdsprogrammet* för att underlätta jämförelser.

Inflikat november 2024: Det ansåg som mer beskrivande och ändamålsenligt att benämna rapporterade och bedömda **pågående** åtgärder som **delvis förverkligade** i denna *sista version* av uppföljningsdokument (se bakgrundskapitel ovan).